

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji

KGP.410.003.08.2017
P/17/016

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa
T +48 22 444 56 92, F +48 22 444 55 94
kgp@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/016 – Wykorzystanie przez przedsiębiorców środków publicznych na innowacje i prace badawczo-rozwojowe.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli, Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji.
Kontroler	Piotr Piątkiewicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KGP/56/2017 z dnia 13 czerwca 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	FAMUR SA ul. Armii Krajowej 51, 40-698 Katowice ¹ .
Kierownik jednostki kontrolowanej	Mirosław Bendzera, Prezes Zarządu Spółki. Poprzednio stanowisko Prezesa Zarządu Spółki zajmował do dnia 1 października 2014 r. Waldemar Łaski. (dowód: akta kontroli str. 3-6)

Ocena ogólna

II. Ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie² wykorzystanie przez Beneficjenta środków publicznych otrzymanych na realizację wybranych projektów innowacyjnych.

Pozytywną ocenę uzasadnia prawidłowe wykonanie obowiązków wynikających z umów o dofinansowanie projektów innowacyjnych i zgodne z przeznaczeniem wykorzystanie przyznanych środków publicznych na ich realizację. Beneficjent osiągnął określone we wnioskach o dofinansowanie i umowach wsparcia cele projektów, w tym wskaźniki produktu i rezultatu, oraz terminowo składał sprawozdania dotyczące utrzymania trwałości zrealizowanych projektów. Należy jednocześnie zauważyć, że niektóre wskaźniki rezultatu dotyczące dwóch projektów zostały w okresie trwałości obniżone, a osiągnięte w latach 2013-2016 wyniki w zakresie wielkości sprzedaży i przychodów istotnie odbiegały od planowanych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Wykonywanie obowiązków wynikających z umów wsparcia działalności innowacyjnej ze środków publicznych

Opis stanu faktycznego

1.1. Spółka Famur SA jest producentem maszyn i systemów stosowanych w górnictwie podziemnym. Istotną część oferty stanowi kompletne wyposażenie dla kopalń (węгля kamiennego i odkrywkowych) służące organizacji procesu wydobywania. Podstawowym przedmiotem działalności Przedsiębiorcy jest produkcja kombajnów ścianowych, jak również oferowanie części do tych maszyn oraz usług serwisowych i remontowych.

¹ Dalej także: Beneficjent lub Przedsiębiorca.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

W latach 2009-2011 Beneficjent zrealizował trzy projekty innowacyjne mające na celu wprowadzenie innowacji usługowych i produktowych. Ponadto w latach 2014-2016 Beneficjent realizował dwa projekty³ innowacyjne w ramach konsorcjum, które były dofinansowane przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju.

Projekty realizowane przez Beneficjenta samodzielnie były współfinansowane ze środków publicznych w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013⁴: działanie 1.4 *Wsparcie projektów celowych* 1 osi priorytetowej *Badania i rozwój nowoczesnych technologii*, działanie 4.1 *Wsparcie wdrożeń wyników prac B+R* 4 osi priorytetowej *Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia*⁵ oraz działanie 4.4 *Nowe inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym* 4 osi priorytetowej *Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia*⁶.

Projekty realizowane w ramach POIG 1.4 – 4.1 dotyczyły:

1. *Opracowania i wdrożenia do produkcji innowacyjnego systemu e-transport*. Projekt zrealizowano na podstawie umowy o dofinansowanie z dnia 16 lipca 2010 r.⁷ w okresie od dnia 17 listopada 2009 r. do dnia 29 grudnia 2011 r. (dalej umowa POIG 1).
2. *Zaprojektowania oraz wdrożenia innowacyjnego systemu sterowania elektrohydraulicznego zmechanizowaną obudową ścianową*. Projekt zrealizowano na podstawie umowy o dofinansowanie z dnia 16 lipca 2010 r.⁸, w okresie od dnia 17 listopada 2009 r. do dnia 29 grudnia 2011 r. (dalej umowa POIG 2).

Projekt zrealizowany w ramach POIG 4.4 dotyczył *Wzrostu konkurencyjności FAMUR SA poprzez wdrożenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych*. Projekt zrealizowano na podstawie umowy o dofinansowanie z dnia 12 marca 2010 r.⁹ w okresie od dnia 1 lipca 2009 r. do dnia 28 lutego 2011 r. (dalej umowa POIG3).

Przedsiębiorca na realizowane projekty innowacyjne nie otrzymał środków publicznych z innych źródeł, ani nie korzystał z innych mechanizmów wsparcia. Przedsiębiorca prowadził działalność na terenie Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Wartość zdyskontowanej pomocy wykorzystanej przez Przedsiębiorcę w ramach strefy na dzień 31 grudnia 2016 r. wyniosła 46 799,1 tys. zł¹⁰.

Przedsiębiorca nie starał się uzyskać statusu centrum badawczo – rozwojowego, w rozumieniu art. 17 *ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej*¹¹.

(dowód: akta kontroli str. 744, 465, 476- 487)

1.2. W latach 2009-2016 Beneficjent na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych¹² poniósł wydatki w łącznej wysokości 138 814 tys. zł¹³,

³ W ramach programu badań stosowanych, łączna wartość projektów to 6 299 tys. zł.

⁴ Dalej: POIG.

⁵ Dalej POIG 1.4 - 4.1

⁶ Dalej POIG 4.4

⁷ Umowa nr UDA-POIG.01.04.00-24-063/09-00 POIG.04.01.00-24-063/09-00, zawarta z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości (dalej PARP) jako Instytucją Wdrażającą/Instytucją Pośredniczącą II stopnia, reprezentowaną przez Górnośląską Agencję Rozwoju Regionalnego SA (dalej GARR lub IW).

⁸ Umowa nr POIG.01.04.00-24-064/09-00 POIG.04.01.00-24-064/09-00, zawarta z PARP reprezentowaną przez GARR.

⁹ Umowa nr POIG.04.04.00-24-003/09, zawarta z PARP reprezentowaną przez GARR.

¹⁰ 40% wydatków kwalifikowanych zdyskontowanych na dzień wydania decyzji nr 59/IW/10 z dnia 8 marca 2010 r. Pomoc jest udzielona na okres obowiązywania Specjalnych Stref Ekonomicznych tj. do 2026 r.

¹¹ Dz.U. z 2015 r. poz. 1710, ze zm.

w tym: ze środków: własnych - 96 804 tys. zł¹⁴ (69,8% ogółu wydatków), Unii Europejskiej - 35 708 tys. zł¹⁵ (25,7%) i budżetu państwa - 6 302 tys. zł¹⁶ (4,5%).

Szczegółowej kontroli poddano trzy projekty o najwyższej kwocie dofinansowania ze środków publicznych, zrealizowane do końca 2014 r., czyli projekty dofinansowane z POIG.

W żadnym z projektów podatek VAT nie był wydatkiem kwalifikowanym. Warunkiem uznania wydatków za kwalifikujące się do objęcia wsparciem było: poniesienie ich przez Beneficjenta w okresie kwalifikowalności, w związku z realizacją projektu, zgodnie z postanowieniami Umowy i katalogiem wydatków kwalifikujących się do objęcia wsparciem określonym w *rozporządzeniu Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 7 kwietnia 2008 r. w sprawie udzielania przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pomocy finansowej w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013*¹⁷ oraz zasadami racjonalnej gospodarki finansowej.

Beneficjent dla każdego projektu prowadził odrębne rachunki bankowe oraz odrębną informatyczną ewidencję księgową, umożliwiającą identyfikację wszystkich transakcji, poszczególnych operacji bankowych oraz podział kosztów na kwalifikowane i niekwalifikowane. Przyznane dofinansowanie ewidencjonowane było w księgach jako przychody przyszłych okresów. Rozliczanie dofinansowania odbywało się zgodnie z postępującą amortyzacją środków trwałych na zakup których dofinansowanie zostało udzielone.

Beneficjent w ramach realizowanych projektów nie udzielał zamówień z zastosowaniem procedur określonych w *ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych*¹⁸ z uwagi na to, iż nie spełniał przesłanek do jej stosowania. Postanowienia umów o dofinansowanie zobowiązywały Przedsiębiorcę do stosowania przy udzielaniu zamówień zasady konkurencyjności (uczciwej konkurencji, efektywności, jawności i przejrzystości) i dokonywania zamówień w oparciu o najbardziej korzystną ekonomicznie ofertę z poszanowaniem powyższych zasad oraz wymagań związanych z kwalifikowalnością wydatków, kierując się przy tym wytycznymi PARP. Równocześnie Beneficjent był zobowiązany do zamieszczenia zapytań ofertowych na tablicy ogłoszeń w miejscu, w którym wszyscy mogli się z nimi swobodnie zapoznać, skierowania oferty do co najmniej 3 potencjalnych oferentów, wyznaczenia odpowiedniego czasu na składanie ofert i zamieszczenia zapytania ofertowego na swojej stronie www w terminie ich wysłania do potencjalnych oferentów.

(dowód: akta kontroli str. 45 -85)

Projekty: Opracowanie i wdrożenie do produkcji innowacyjnego systemu e-transport (dalej projekt POIG1) oraz Zaprojektowanie oraz wdrożenie innowacyjnego systemu sterowania elektrohydraulicznego zmechanizowaną obudową ścianową (dalej projekt POIG2).

Realizacja obu projektów obejmowała dwa etapy: prace badawcze (badania przemysłowe i/lub prace rozwojowe – I etap) oraz prace wdrożeniowo-inwestycyjne (II etap). W obu projektach Beneficjent planował zlecić

¹² W ramach trzech projektów realizowanych samodzielnie.

¹³ W tym: 113 907 tys. zł na projekt POIG 4.4 i 24 907 tys. zł na projekty POIG 1.4-4.1.

¹⁴ W tym: 76 241 tys. zł na projekt POIG 4.4 i 20 563 tys. zł na projekty POIG 1.4-4.1.

¹⁵ W tym: 32 016 tys. zł na projekt POIG 4.4 i 3 692 tys. zł na projekty POIG 1.4-4.1.

¹⁶ W tym: 5 650 tys. zł na projekt POIG 4.4 i 652 tys. zł na projekty POIG 1.4-4.1.

¹⁷ Dz.U. z 2008, Nr 68, poz. 414, ze zm. – uchylone z dniem 21 kwietnia 2012 r.

¹⁸ Dz. U. z 2015 r. poz. 2164, ze zm.

zewnętrznemu podmiotowi wykonanie prac badawczych (oprócz wykonania prototypów), a następnie przenieść na siebie prawa do rozwiązań i badań stanowiących wyniki tych prac. Okres kwalifikowalności wydatków dla obu projektów rozpoczął się w dniu 17 listopada 2009 r., a kończył w dniu 31 maja 2011 r. dla etapu I oraz w dniu 31 sierpnia 2011 r. dla etapu II.

W czasie realizacji obu projektów do każdej z umów zawarto pięć aneksów dotyczących m.in. przesunięcia terminu zakończenia realizacji poszczególnych etapów projektu (zarówno prac badawczych, jak i prac wdrożeniowo-inwestycyjnych), terminów osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu oraz wartości niektórych wskaźników rezultatu. Aneksami nr 1 z dnia 28 lutego 2011 r. oraz nr 2 z dnia 17 czerwca 2011 r. okres zakończenia realizacji projektów przesunięto odpowiednio na dzień 31 lipca (dla etapu I) i 30 września 2011 r. (dla etapu II), a następnie na dzień 31 października (dla etapu I) i 31 grudnia 2011 r. (dla etapu II). Wydłużenie czasu realizacji I etapu projektów wynikało m.in. z tego, że prace rozwojowe miały na celu przygotowanie rozwiązań unikatowych, niestosowanych na rynku i dopiero po wyborze wykonawcy i rozpoczęciu ich realizacji można było ustalić realny termin. Natomiast wydłużenie czasu realizacji II etapu wynikało ze zgłoszonych przez dostawców trudności z terminową dostawą automatów tokarskich, urządzeń montażowych i przyrządów.

Dofinansowanie przekazywane było w formie zaliczki¹⁹ i refundacji części poniesionych przez Beneficjenta wydatków kwalifikowanych. Refundacji podlegały jedynie wydatki uznane za kwalifikowane, poniesione i zapłacone w okresie realizacji projektu.

W latach 2011-2014 GARR przeprowadziła kontrole obu projektów²⁰, które nie wykazały nieprawidłowości.

(dowód: akta str. 14-25, 45, 95-100, 406-421 i 698-710)

Projekt POIG1

Głównym celem projektu POIG1 było zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności Przedsiębiorcy poprzez stworzenie oraz zaoferowanie na rynku kompletnego systemu transportu i zarządzania logistyką zakładu górniczego, którego działanie miało się opierać na współpracy nadrzędnego systemu informatycznego z maszynami i urządzeniami wchodzącymi w skład kopalnianej infrastruktury transportowej. W wyniku realizacji projektu Przedsiębiorca miał uzyskać zdolność zaoferowania na rynku trzech nowych zintegrowanych produktów: systemu zarządzania e-transport, ciągnika spalinowego oraz zestawów transportowych.

System e-transport miał umożliwić: zarządzanie sprzętem, zasobami ludzkimi, infrastrukturą maszynową, a także zbieranie i bieżące przetwarzanie danych dotyczących procesów transportowych, optymalizację i usprawnienie tych procesów oraz bardziej efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów. Zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie planowany do wdrożenia system stanowił pierwszy tak kompleksowy mechanizm zarządzania i organizacji procesów transportowych w zakładach górniczych i nie był stosowany na rynku krajowym oraz światowym w przemyśle górnictwa węgla kamiennego. Zbliżoną ofertę posiadała firma SMT Scharf AG, jednak nie oferowała ona m.in. zdalnego sterowania układem, możliwości wymiany danych z centralnym systemem ani też systemu zarządzania transportem.

¹⁹ Tylko w ramach I etapu Projektów.

²⁰ Kontrola projektu POIG1 w dniach 12 października 2011 r. i 25 października 2013 r., a projektu POIG2 – 9 marca 2012 r. i 8 kwietnia 2014 r.

Ciągnik spalinowy (nowy produkt w ofercie Przedsiębiorcy i jego Grupy kapitałowej) miał zostać wyposażony w rozwiązania, podnoszące jego funkcjonalność i bezpieczeństwo pracy tj.:

- urządzenie do zdalnej komunikacji z systemem informatycznym kopalń (bezprowadowa transmisja danych do systemu komputerowego kopalni o stanie technicznym maszyny, jej położeniu na trasie itp.),
- sterowanie pracą ciągnika za pomocą pilota radiowego (pozwala na bezpieczne operowanie maszyną w przypadku prac manewrowych przy ograniczonej widoczności, czy też w sytuacjach, gdy istniało zagrożenie dla operatora przebywającego w kabinie),
- układ antypoślizgowy kół napędowych (blokowanie kół zabezpieczające przed niekontrolowanym staczaniem się ciągnika w czasie jazdy po trasach o nachyleniu w płaszczyźnie pionowej do 30°),
- układ przeniesienia siły ciągnąco-pchającej (układ połączeń między wózkami jezdnyymi ciągnika i zestawów transportowych, który miał ograniczyć „łamanie” się przegubów w połączeniach w czasie pchania zestawów transportowych),
- układ wykrywania kolizji z innymi środkami transportu.

Zestawy transportowe o modułowej budowie (nowy produkt na rynku krajowym) miały umożliwić zarówno transport materiałów jak i przewóz osób, a oznakowanie poszczególnych środków transportu (modułów zestawu transportowego) identyfikatorami miało służyć do ich identyfikacji za pomocą zdalnego systemu transmisji (zlokalizowanie transportowanego materiału i punktu na trasie kolejki, w którym się znajdowała).

Prace badawcze w projekcie składały się z fazy opracowania nowych rozwiązań wraz z przygotowaniem założeń do wytworzenia prototypów oraz fazy badań i testów prototypów systemu e-transportu. Koszty prac badawczych obejmowały amortyzację (suwnicy, urządzeń montażowych i przyrządów oraz budynków), nabycie wartości niematerialnych i prawnych (przeniesienie na Beneficjenta praw do rozwiązań stanowiących wyniki prac badawczych), nabycie prac badawczych oraz wytworzenie prototypów systemów e-transport.

Wdrożenie projektu obejmowało rozbudowę przedsiębiorstwa Beneficjenta oraz rozszerzenie oferty o produkty nowe (dotychczas nie oferowane). Zakres rzeczowy części wdrożeniowej obejmował budowę hali (1/10 kosztów budowy hali miała zostać uznana za wydatek kwalifikowany), zakup suwnicy oraz kompletu urządzeń montażowych i przyrządów do wytworzenia wyrobów końcowych objętych projektem.

W umowie określono całkowitą wartość projektu na 22 170,5 tys. zł (część badawcza – 5 140,2 tys. zł, część wdrożeniowa – 17 030,3 tys. zł), w tym całkowita kwota wydatków kwalifikujących się do objęcia wsparciem wyniosła 6 134,2 tys. zł (dla poszczególnych etapów odpowiednio 4 216,0 tys. zł oraz 1 918,2 tys. zł). Przyznano dofinansowanie w wysokości 1 054,0 tys. zł na realizację I etapu projektu, które stanowiło nie więcej niż 25% kwoty całkowitych wydatków kwalifikowanych oraz 767,3 tys. zł na realizację II etapu projektu, które stanowiło nie więcej niż 40% kwoty całkowitych wydatków kwalifikowanych.

We wniosku z dnia 29 kwietnia 2011 r. Beneficjent wystąpił o przesunięcie terminu osiągnięcia wybranych wskaźników produktu i rezultatu (m.in. terminu wyprodukowania i wprowadzenia na rynek nowego produktu oraz osiągnięcia z tego tytułu przychodów) z 2011 na 2012 rok uzasadniając to koniecznością

przesunięcia terminów wykonania i badania prototypów oraz wdrożenia wyników prac badawczych. We wniosku z dnia 11 października 2012 r. Beneficjent wystąpił o przesunięcie wybranych wskaźników rezultatu (dotyczących terminu wyprodukowania i wprowadzenia na rynki zagraniczne nowego produktu oraz osiągnięcia z tego tytułu przychodów) z 2012 na 2013 rok, uzasadniając to zmianą polityki Spółki w zakresie skoncentrowania sprzedaży w pierwszych latach od wdrożenia projektu na rynku polskim, co miało umożliwić szybkie reagowanie i monitorowanie pracy urządzeń w pierwszych latach ich funkcjonowania. We wniosku z dnia 7 listopada 2013 r. Beneficjent wystąpił o obniżenie wartości wskaźników odnośnie sprzedaży realizowanej w wyniku projektu, w tym przeznaczony na sprzedaż na rynki zagraniczne, motywując to ryzykiem ich niespełnienia na przyjętym pierwotnie poziomie w związku ze znaczącym spadkiem inwestycji w obszarze górnictwa.

Aneksami: z dnia 17 czerwca 2011 r., z dnia 29 października 2012 r. i z dnia 22 listopada 2013 r. zmieniono terminy osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu oraz obniżono wartości niektórych wskaźników rezultatu. Zmianie uległy wskaźniki dotyczące wartości towarów wyprodukowanych w wyniku realizacji projektu, wzrostu przychodów w wyniku realizacji inwestycji i wzrostu produkcji. Dla wymienionych trzech wskaźników wartość pierwotna określona każdorazowo na 6 300 tys. zł (do osiągnięcia w 2011) została zmieniona na 6 000 tys. zł (do osiągnięcia w 2013 r.). Zmianie uległ również wskaźnik wartości towarów przeznaczonych na rynki zagraniczne z pierwotnej wartości 6 300 tys. zł (w 2011 r.) na 1 800,0 tys. zł (w 2013 r.). Na niezmienionym poziomie pozostał wskaźnik dotyczący udziału przychodów ze sprzedaży poza teren Polski danego produktu/technologii do przychodów ze sprzedaży danego produktu/technologii w ogóle – 25% (w 2013 r.).

Beneficjent na realizację projektu poniósł wydatki w łącznej kwocie 12 799 tys. zł, tj. o 9 385 tys. zł niższe od planowanych²¹. Suma wydatków kwalifikowanych wyniosła 5 861 tys. zł, a wydatków niekwalifikowanych 6 938 tys. zł. Wydatki kwalifikowane poniesiono na realizację zadań badawczych (2 800 tys. zł), prace wdrożeniowe i inwestycyjne (1 416 tys. zł) i zakup środków trwałych, w tym urządzeń technicznych i aparatury badawczej (1 645 tys. zł). Niższy poziom wydatków ogółem wynikał z faktu, że w całkowitych kosztach projektu ujmowano koszt budowy hali produkcyjnej w całości, przy czym jako kwalifikowalną ujmowano wyłącznie część dotyczącą danego projektu, natomiast budowa hali związana była zarówno z tym projektem, jak i projektem POIG2. Zakres rzeczowy zrealizowanego projektu był zgodny z zakresem określonym w umowie²² i wniosku o dofinansowanie.

Łącznie Beneficjent złożył siedem wniosków o płatność, w tym wniosek o płatność końcową w dniu 18 listopada 2011 r. dla etapu badawczego i w dniu 8 lutego 2012 r. dla etapu inwestycyjnego. Po weryfikacji poszczególnych wniosków RIF przekazała Beneficjentowi środki w łącznej wysokości 1 710,2 tys. zł.

(dowód: akta str. 69, 70, 167-361, 386-421)

Projekt POIG2

Przedmiotem projektu POIG2 było zaprojektowanie oraz wdrożenie innowacyjnego elektrohydraulicznego systemu sterowania zmechanizowaną obudową ścianową, służącą do podtrzymania stropu w procesie wydobywania węgla kamiennego.

²¹ Aneks nr 1 z dnia 28 lutego 2011 r. zwiększono całkowitą wartość projektu do 22 184 tys. zł.

²² Określonymi w harmonogramie rzeczowo – finansowym stanowiącym załącznik nr 7 do umowy.

Podstawowym celem projektu był rozwój oraz zwiększenie konkurencyjności Przedsiębiorcy poprzez zaoferowanie innowacyjnych rozwiązań technicznych i technologicznych pozwalających na efektywne wykorzystanie możliwości maszyn i urządzeń w procesie wydobywania oraz zwiększenie bezpieczeństwa zaangażowanych w ten proces ludzi.

Opracowany w wyniku realizacji projektu system sterowania, w stosunku do oferowanego na rynku, miał wyróżniać całkowity automatyczny cykl pracy, konfigurowalność i szybkość wymiany danych pomiędzy elementami systemu, współpraca z nadrzędnym systemem zarządzania pracą całej ściany wydobywczej, sprzężenie z nowoczesnym, energooszczędnym systemem diodowego oświetlenia i kompleksowym pomiarem ciśnienia na podporach głównych, podporze stropnicy oraz magistralach (zasilającej i spływowej).

We wniosku o dofinansowanie stwierdzono, że innowacyjność projektu odnosi się do produktu i jest na poziomie światowego rynku systemów sterowania. Taki produkt nie był wytwarzany ani przez Przedsiębiorcę, ani w ramach jego Grupy kapitałowej. Ponadto produkt miał stanowić znaczące ulepszenie w stosunku do oferowanych na rynku. Jako najbardziej innowacyjne cechy projektu wskazano m.in. na:

- zwiększenie liczby funkcji sterowniczych (w systemach oferowanych na rynku było to 20 funkcji, a ten projekt zakładał 26),
- sprzężenie z szyną zasilania sterowania nowoczesnego oświetlenia diodowego w sekcji,
- zapewnienie pracy systemu w tzw. pętli oraz integracja z systemem zarządzania pracą całej ściany wydobywczej,
- wprowadzenie nowej konstrukcji iskrobezpiecznego panelu sterującego (o małej głębokości zabudowy),
- wprowadzenie hydraulicznego zespołu wykonawczego zintegrowanego z elektrozaworami i szyną wymiany danych (wylimitowanie nadmiernej ilości przewodów elektrycznych),
- wprowadzenie ciągłego monitoringu ciśnienia w przestrzeniach podtłokowych, podpór głównych sekcji i na odcinkach magistral zasilających i spływowych oraz wprowadzenie systemu wtórnego doładowania ciśnienia w podporach sekcji w oparciu o informację z przetworników ciśnienia,
- realizację automatycznego cyklu przestawiania sekcji w systemie „z krokiem wstecz”,
- równoległe prowadzenie stropnicy w czasie operacji przestawiania sekcji,
- zapewnienie komunikacji systemu z maszyną urabiającą, identyfikacja położenia maszyny w ścianie wydobywczej, inicjowanie funkcji automatycznego cyklu przestawiania sekcji przez maszynę urabiającą,
- zabudowanie wszystkich niezbędnych elementów informujących o trybach pracy sterowania oraz możliwość zablokowania pracy pojedynczej sekcji, grupy sekcji lub całego systemu.

Z wniosku o dofinansowanie wynikało, że planowane rozwiązania nie były stosowane przez żadnego producenta sterowań elektrohydraulicznych jako jeden system, ani na rynku krajowym, ani w skali świata.

Zaplanowane w ramach fazy badawczej badania przemysłowe dotyczyły m.in.:

- analizy technicznej istniejących na rynku rozwiązań, a także analizy dyrektyw, norm i przepisów w zakresie maszyn i urządzeń przeznaczonych do pracy w wyrobiskach podziemnych zakładów górniczych pod kątem rozwiązań planowanych w ramach projektu,

- analizy funkcjonalnej sterowania elektrohydraulicznego, ze względu na indywidualne potrzeby użytkownika końcowego,
- zmodelowania części wykonawczej hydraulicznej i części sterującej elektrohydraulicznej,
- komputerowego badania symulacyjnego w zakresie mechaniki, hydrauliki i elektroniki,
- analizy i doboru materiałów konstrukcyjnych pod kątem trwałości i bezpieczeństwa,
- opracowania specjalnych elementów do pomiaru wielkości fizycznych i ich implementacji w układzie sterowania,
- opracowania i testowania modeli: panelu sterującego w technologii „flat” z wyświetlaczem LCD oraz systemu zasilania i komunikacji w połączeniu z nowoczesnym systemem diodowym,
- opracowania oraz implementacji komputerowego badania symulacyjnego algorytmów sterowania.

Natomiast zaprojektowane w ramach fazy badawczej prace rozwojowe obejmowały:

- opracowanie niskopoziomowego oprogramowania sterującego,
- wykonanie dokumentacji technicznej sterowania elektrohydraulicznego oraz systemu zasilania i komunikacji w połączeniu z nowoczesnym oświetleniem diodowym,
- testowanie elementów hydraulicznych i elektronicznych,
- wykonanie oraz kompleksowe testowanie prototypów sterowania elektrohydraulicznego a także weryfikację założeń po wykonanych testach.

Koszty prac badawczych dotyczyły amortyzacji (automatów tokarskich i szlifierki, wyposażenia stacji prób i badań, kompletu urządzeń montażowych i przyrządów oraz budynków), nabycia wartości niematerialnych i prawnych (przeniesienie na Beneficjenta wyników badań oraz praw do nich - know-how), nabycia usług wykonania prac badawczych oraz wytworzenia prototypów systemów sterowania elektrohydraulicznego.

Faza wdrożeniowa projektu obejmowała rozbudowę przedsiębiorstwa Beneficjenta oraz rozszerzenie oferty o produkty nowe (dotychczas nieoferowane). Zakres rzeczowy części wdrożeniowej dotyczył budowy hali (2/10 kosztów budowy hali miała zostać uznana za wydatek kwalifikowany), zakupu dwóch różnych automatów tokarskich i jednego automatu szlifierskiego, wyposażenia stacji prób i badań oraz urządzeń montażowych i przyrządów.

W umowie określono całkowitą wartość projektu na 22 649,6 tys. zł (część badawcza – 1 818 tys. zł, część wdrożeniowa – 20 831 tys. zł), w tym całkowita kwota wydatków kwalifikujących się do objęcia wsparciem wyniosła 7 484,2 tys. zł, z czego 1 510,2 tys. zł na realizację I etapu²³, a 5 974 tys. zł – II etapu²⁴. Przyznano dofinansowanie w wysokości 377,5 tys. zł na realizację I etapu oraz 2 389,6 tys. zł na realizację II etapu.

We wniosku z dnia 29 kwietnia 2011 r. Beneficjent wystąpił o przesunięcie terminu osiągnięcia wybranych wskaźników produktu i rezultatu (m.in. terminu wyprodukowania i wprowadzenia na rynek nowego produktu oraz osiągnięcia z tego tytułu przychodów) z 2011 na 2012 rok, uzasadniając to koniecznością

²³ Związanego z przeprowadzeniem badań przemysłowych i prac rozwojowych zmierzających do opracowania innowacyjnych rozwiązań w obszarze systemów transportu podziemnego przeznaczonych do stosowania w zakładach górniczych

²⁴ Związanego z wdrożeniem wyników badań przemysłowych, prac rozwojowych powstałych w ramach I etapu

przesunięcia terminów wykonania i badania prototypów oraz wdrożenia wyników prac badawczych. We wniosku z dnia 11 października 2012 r. Beneficjent wystąpił o przesunięcie wybranych wskaźników rezultatu (dotyczących terminu wyprodukowania i wprowadzenia na rynki zagraniczne nowego produktu oraz osiągnięcia z tego tytułu przychodów) z 2012 na 2013 rok, uzasadniając to zmianą polityki Spółki w zakresie skoncentrowania sprzedaży w pierwszych latach od wdrożenia projektu na rynku polskim, co miało umożliwić szybkie reagowanie i monitorowanie pracy urzędzeń w pierwszych latach ich funkcjonowania. We wniosku z dnia 12 listopada 2013 r. Beneficjent wystąpił o obniżenie wartości wskaźników odnośnie sprzedaży realizowanej w wyniku projektu motywując to ryzykiem ich niespełnienia na przyjętym pierwotnie poziomie w związku ze znaczącym spadkiem inwestycji w obszarze górnictwa. Aneksami: z dnia 9 listopada 2011 r., z dnia 29 października 2012 r. oraz z dnia 22 listopada 2013 r. zmieniono m.in. termin osiągnięcia oraz wysokość wskaźników realizacji projektu w zakresie wartości towarów wyprodukowanych w wyniku realizacji projektu (wartość 6 300 tys. zł do osiągnięcia w 2012 r. zmieniono na 5 500 tys. zł do osiągnięcia w 2013 r.).

Beneficjent na realizację projektu poniósł wydatki w łącznej kwocie 12 108 tys. zł, tj., o 10 953 tys. zł niższe od planowanych²⁵. Suma wydatków kwalifikowanych wyniosła 7 076 tys. zł, a wydatków niekwalifikowanych 5 032 tys. zł. Wydatki kwalifikowane poniesiono na realizację zadań badawczych (800 tys. zł), prace wdrożeniowe i inwestycyjne (514 tys. zł) i zakup środków trwałych, w tym urzędzeń technicznych i aparatury badawczej (5 761 tys. zł). Niższy poziom wydatków ogółem wynikał z faktu, że w całkowitych kosztach projektu ujmowano koszt budowy hali produkcyjnej w całości, przy czym jako kwalifikowalną ujmowano wyłącznie część dotyczącą danego projektu. Zakres rzeczowy zrealizowanego projektu był zgodny z zakresem określonym w umowie²⁶ i wniosku o dofinansowanie.

Łącznie beneficjent złożył osiem wniosków o płatność, w tym wniosek o płatność końcową w dniu 18 listopada 2011 r. dla etapu badawczego oraz w dniu 7 marca 2012 r. dla etapu inwestycyjnego. Po ich weryfikacji RIF przekazał Beneficjentowi środki w łącznej wysokości 2 632,8 tys. zł.

(dowód: akta str. 489-662, 698-719)

Projekt: Wzrost efektywności FAMUR SA poprzez wdrożenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych (dalej: projekt POIG3)

Projekt zakładał całkowitą zmianę procesu produkcyjnego poprzez zakup i wdrożenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, umożliwiający wytwarzanie znacząco ulepszonych wyrobów, w większości związanych z produkcją zespołów napędowych oraz maszyn do podziemnej eksploatacji złóż węgla metodą ścianową.

Do wymienionych innowacyjnych rozwiązań zaliczono:

- technologię obróbki elementów wewnętrznie i zewnętrznie uzębionych, umożliwiającą osiągnięcie 3 klasy dokładności na detalach o średnicach do 1 600 mm (poziomą dokładności nie uzyskiwany w produkcji maszyn górniczych, park maszynowy Beneficjenta umożliwił uzyskanie 7-8 klasy przy średnicy 1 000 mm),

²⁵ Aneks nr 1 z dnia 28 lutego 2011 r. zwiększono całkowitą wartość projektu do 23 061,9 tys. zł.

²⁶ Określonymi w harmonogramie rzeczowo – finansowym stanowiącym załącznik nr 7 do umowy.

- technologię obróbki cieplnej (w atmosferach ochronnych azotu) i cieplno-chemicznej (azotonawęglanie z gazów syntetycznych), umożliwiającą uzyskanie twardych warstw wierzchnich o wysokiej jakości oraz minimalizowanie odkształceń pohartowniczych,
- technologię kulowania uzębień utwardzonych powierzchniowo w celu zwiększenia wytrzymałości zmęczeniowej elementów przekładni dużych mocy,
- technologię obróbki korpusów przekładni na centrach obróbczych CNC programowanych z wykorzystaniem systemów CAM zintegrowanych z systemem CAD (na którym projektowane były korpusy),
- wykonywanie uzębień daszkowych w przekładniach planetarnych,
- hamownia do badań i prób przekładni i zespołów napędowych o mocach co najmniej 1 MW.

Dzięki zastosowaniu nowych technologii Przedsiębiorca miał uzyskać możliwość oferowania na rynku konkurencyjnych produktów w postaci elementów uzębionych wewnątrz i zewnątrz w 3 klasie dokładności, przekładni walcowych i planetarnych o wyższej trwałości i niezawodności pracy niż oferowane na rynku (o mocy transmisji sięgającej 3 MW) i kombajnu górniczego służącego do zmechanizowanego wydobycia węgla kamiennego metodą ścianową w zakresie urabiania 1,2 – 6 m. Ponadto planowano wprowadzenie systemu informatycznego ERP (innowacja organizacyjna) do zarządzania głównymi obszarami spółki m.in. obszarem produkcji.

Projekt wykorzystywał zakupione przez wnioskodawcę wyniki prac badawczo-rozwojowych na łączną kwotę 3 522 tys. zł. Prace te dotyczyły m.in. wykonania badań, przygotowanie dokumentacji technicznej oraz sprawowanie nadzoru nad wdrożeniem wyników prac do produkcji niskiego kompleksu ścianowego (koszt około 2 000 tys. zł.)

Innowacyjność projektu potwierdziła opinia dziekana Wydziału Inżynierii Mechanicznej i Robotyki Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie²⁷ profesora Janusza Kowala, z której wynikało, że znacząca większość technologii objętych projektem stosowana jest na świecie krócej niż rok.

W umowie określono całkowitą wartość projektu na 117 885,1 tys. zł, w tym całkowite wydatki kwalifikowane w wysokości 94 311,3 tys. zł. Przyznano dofinansowanie w maksymalnej wysokości 37 724,5 tys. zł, stanowiącej nie więcej niż 40% kwoty wydatków kwalifikujących się do objęciem wsparcia. Aneks nr 1 z dnia 10 maja 2010 r. obniżył całkowitą wartość projektu do kwoty 112 616,0 tys. zł, a aneksem nr 4 z dnia 28 października 2010 r. podniesiono do kwoty 113 424,4 tys. zł. Zmiany te wynikały z dostosowania budżetu projektu do rzeczywistej wysokości poniesionych wydatków.

Beneficjent na realizację projektu poniósł wydatki w łącznej kwocie 113 907 tys. zł, tj. o 482,6 tys. zł wyższe od planowanych. Wzrost poniesionych wydatków wynikał z różnic kursowych. Suma wydatków kwalifikowanych wyniosła 94 175 tys. zł, a wydatków niekwalifikowanych 19 732 tys. zł. Wydatki kwalifikowane poniesiono na zakup środków trwałych (90 660 tys. zł) oraz zakup wartości niematerialnych i prawnych (3 515 tys. zł). Zakres rzeczowy zrealizowanego projektu był zgodny z zakresem określonym w umowie²⁸ i wnioskiem o dofinansowanie. W kontrolowanym okresie miała miejsce kontrola²⁹

²⁷ Z dnia 19 marca 2009 r.

²⁸ Określonymi w harmonogramie rzeczowo – finansowym stanowiącym załącznik nr 2 do umowy.

²⁹ Przeprowadzoną przez GARR SA w dniu 3 września 2010 r. i 27 lutego 2015 r.

wydatków związanych z badanym projektem, która nie stwierdziła nieprawidłowości.

Do umowy podpisano cztery aneksy, w tym na mocy aneksu nr 4 z dnia 28 października 2010 r. okres kwalifikowalności wydatków ustalony pierwotnie na dzień 30 stycznia 2011 r. przesunięto na dzień 28 lutego 2011 r. Zmiana podyktowana była koniecznością zintegrowania pracy nabywanych w ramach projektu maszyn i urządzeń z, również objętymi projektem, nowymi systemami informatycznymi.

Dofinansowanie wypłacane było w formie zaliczki i refundacji.

Łącznie beneficjent złożył pięć wniosków o płatność, w tym wniosek o płatność końcową w dniu 16 marca 2011 r. Po ich weryfikacji RIF przekazała Beneficjentowi środki w łącznej wysokości 37 667,7 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 488, 750 -910, 929-968)

Beneficjent, w ramach składanych wniosków o płatność, zobowiązany był m.in. do przesyłania informacji dotyczących pomiaru wartości wskaźników w oparciu o listę wskaźników kluczowych, stanowiącą załącznik nr 3 do Wytucznych Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie warunków gromadzenia i przekazywania danych w formie elektronicznej obowiązujących na dzień dokonania odpowiedniej czynności. Beneficjent, zgodnie z §7ust. 16 umowy POIG3, przekazywał terminowo do RIF oświadczenia dotyczące utrzymania trwałości projektu za lata 2013 – 2016.

(dowód: akta kontroli str. 911-928)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. NIK zwraca uwagę, że wnioski o obniżenie wartości wymaganych wskaźników rezultatu w dwóch projektach (POIG 1 oraz POIG 2) były kierowane niespełna dwa miesiące przed końcem okresu sprawozdawczego. Działanie takie było faktycznie dostosowaniem tych wskaźników do osiągniętych wyników.

Wniosek o zmianę umowy o dofinansowanie dla projektu POIG 1 w zakresie zmiany zakładanej do osiągnięcia w 2013 r. wartości towarów przeznaczonych na sprzedaż na rynki zagraniczne Beneficjent skierował do Instytucji Wdrażającej³⁰ dopiero w dniu 7 listopada 2013 r. Dotyczył on obniżenia poziomu wskaźnika dotyczącego sprzedaży na eksport aż o 70% (z zakładanej do osiągnięcia wysokości 6 300 tys. zł do poziomu 1 800 tys. zł). Podobnie wniosek o zmianę umowy o dofinansowanie dla projektu POIG 2 w zakresie zmiany zakładanej do osiągnięcia w 2013 r. wartości towarów wyprodukowanych w wyniku realizacji projektu Beneficjent skierował do Instytucji Wdrażającej dopiero w dniu 12 listopada 2013 r. Dotyczył on także obniżenia poziomu wskaźnika o prawie 13% (z zakładanej do osiągnięcia wysokości 6 300 tys. zł do poziomu 5 500 tys. zł). W obu przypadkach było to dostosowanie wskaźników do uzyskiwanych przez Beneficjenta faktycznych przychodów ze sprzedaży.

Wskaźniki rezultatu służą monitorowaniu stanu realizacji celów danego projektu oraz ocenie efektów jego wdrażania. Dostosowywanie tych wskaźników pod koniec roku sprawozdawczego do faktycznie osiągniętych wyników powoduje, że wskaźniki te nie pełnią właściwej funkcji miernika osiągnięcia celów. W ocenie NIK, w sytuacjach zaistnienia okoliczności uzasadniających zmianę wskaźników

³⁰ Górnśląska Agencja Rozwoju Regionalnego SA Dalej: IW.

(zdarzenia niezależne od Beneficjenta itp.) Beneficjent powinien niezwłocznie wnioskować o odpowiedni aneks do umowy.

2. Na etapie szacowania wartości projektów POIG 1 i 2 do ich kosztów całkowitych (jako koszty niekwalifikowane) zaliczono każdorazowo koszty budowy hali produkcyjnej w całości, pomimo, że realizacja projektów dotyczyła tylko jej niewielkiej części (odpowiednio 1/10 i 2/10 budowy hali stanowiły koszty niekwalifikowalne poszczególnych projektów). Doprowadziło to praktycznie do podwojenia wartości obu projektów realizowanych w ramach POIG 1.4-4.1 (wydatki łącznie - 24 907 tys. zł stanowiły 55% planu po zmianach dla obu projektów - 45 245,9 tys. zł). NIK zwraca uwagę, że Beneficjent nie wystąpił do PARP z wnioskiem o zmianę zapisów umowy w zakresie całkowitych kosztów realizacji projektów POIG1 i POIG2. Fakt, że dotyczyły one wydatków niekwalifikowanych i nie miały wpływu na wykonanie projektów³¹, jak również na osiągnięcie celów i wskaźników produktu i rezultatu, nie stanowi, zdaniem NIK, wystarczającej przesłanki braku ich korekty w umowach o dofinansowanie. Dla Beneficjenta wyznacznikiem jego obowiązków, w tym także dotyczących kosztów projektu, jest podpisana umowa o dofinansowanie, a zgodnie z § 8 ust. 1³² tej umowy Beneficjent był zobowiązany do złożenia do IW wniosku o zaakceptowanie zmian związanych z zapisami umowy. NIK pozytywnie ocenia natomiast fakt, że w trakcie przeprowadzanej kontroli Beneficjent zweryfikował całkowite koszty projektów POIG 1 i POIG 2.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

Opis stanu
faktycznego

2. Efekty wsparcia przedsiębiorstw ze środków publicznych na wykorzystanie badań naukowych i wdrożenie innowacji

W §7 ust. 2 umów o dofinansowanie projektów POIG1 oraz POIG2 Beneficjent zobowiązał się do zapewnienia trwałości projektów i utrzymania inwestycji w województwie, w którym zostały zrealizowane przez okres pięciu lat od dnia zakończenia realizacji projektu, tj. w latach 2012-2016. Oba projekty nie zostały poddane zasadniczej modyfikacji w celu osiągnięcia nieuzasadnionej korzyści (została zachowana trwałość projektów).

2.1. Celem głównym projektu POIG1 było zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności Przedsiębiorcy poprzez stworzenie oraz zaoferowanie na rynku trzech nowych zintegrowanych produktów, tj.: systemu zarządzania e-transport, ciągnika spalinowego oraz zestawów transportowych. System zarządzania e-transport przyczynił się nie tylko do lepszej organizacji pracy kopalń, ale przede wszystkim umożliwił obniżenie kosztów, sprawniejsze wydobycie oraz istotne zwiększenie bezpieczeństwa w transporcie podziemnym. Ciągnik spalinowy posiadał innowacyjne rozwiązania wskazane we wniosku o dofinansowanie. W odniesieniu do zestawu transportowego charakteryzował się on modułową budową, umożliwiającą transport zarówno ludzi jak i materiałów oraz oznaczeniem poszczególnych modułów, umożliwiającym identyfikację za pomocą zdalnego systemu transmisji danych transportowanego materiału oraz punktu na trasie, w którym aktualnie się on znajdował.

³¹ Wyjaśnienia Prezesa Zarządu z dnia 17 lipca 2017 r.

³² W przypadku konieczności wprowadzenia zmian w Projekcie niezwiązanych z okresem kwalifikowalności wydatków projektu lub jego etapu (...) beneficjent zobowiązuje się, w terminie do 30 dni od dnia zaistnienia przyczyny dokonania zmiany, do złożenia do IW (...) wniosku o zaakceptowanie zmian wraz z przedstawieniem zakresu zmian i ich uzasadnieniem.

Beneficjent osiągnął wszystkie założone w umowie wskaźniki produktu na dzień zakończenia realizacji projektu (29 grudnia 2011 r.) i utrzymał je w okresie trwałości projektu. Wskaźniki produktu dotyczyły:

- liczby zakupionych prac badawczych (2 komplety),
- liczby praw do wyników prac B+R (1 pakiet),
- liczby wykonanych prototypów (1 komplet),
- liczby przedsiębiorstw zaangażowanych w realizację projektu (1),
- liczby jednostek naukowych zaangażowanych w realizację projektu (1),
- liczby nowych środków trwałych (3),
- liczby wybudowanej części hali – nawa plus piętro (1),
- liczby zakupionych suwnic (1),
- liczby urządzeń montażowych i przyrządów (1 komplet).

Natomiast wskaźniki rezultatu ustalono do osiągnięcia w 2011 r. lub 2013 r.³³ (wskaźniki dotyczące wartości towarów wyprodukowanych w wyniku realizacji projektu, w tym przeznaczone na sprzedaż na rynki zagraniczne) zostały osiągnięte w terminach i wartościach, uwzględniając zmiany wprowadzone aneksami do umowy o dofinansowanie. Wskaźniki te odnosiły się do:

- wzrostu nakładów na działalność B+R w przedsiębiorstwie (4 216 tys. zł),
- liczby wdrożonych wyników projektów celowych (1),
- liczby zgłoszeń patentowych, jako efektu realizacji projektu celowego oraz liczby wynalazków zgłoszonych do ochrony patentowej w wyniku realizacji projektu (4),
- liczby zgłoszonych wzorów przemysłowych w celu ochrony praw własności przemysłowej (1),
- liczby wdrożonych wyników prac B+R (1),
- wartości towarów wyprodukowanych w wyniku realizacji projektu, wzrostu przychodów i wzrostu produkcji w wyniku realizacji projektu (6 000 tys. zł, osiągnięto 6 243,5 tys. zł),
- wartości towarów przeznaczonych na sprzedaż na rynki zagraniczne (1 800 tys. zł, osiągnięto 1 815,9 tys. zł),
- liczby wprowadzonych na rynek nowych produktów lub technologii (3),
- wzrostu zatrudnienia personelu badawczego (2 etaty),
- utworzenia trwałej komórki badawczo-rozwojowej (1),
- udziału przychodów ze sprzedaży poza teren Polski danego produktu lub technologii w przychodach ze sprzedaży (25%, osiągnięto 29,08%).

W odniesieniu do wyrobów stanowiących efekt projektu Beneficjent dokonał zgłoszeń, a następnie otrzymał patenty na hamulec jednoszynowej kolejki podwieszanej³⁴, ciągnik jednoszynowej kolejki podwieszanej³⁵, modułowy zestaw transportowy górniczej kolejki podwieszanej³⁶, osłonę ławy transportowej górniczej kolejki podwieszanej³⁷, sprzęg zestawu transportowego górniczej kolejki podwieszanej³⁸ oraz wzór użytkowy na osłonę ławy transportowej górniczej kolejki podwieszanej³⁹.

(dowód: akta kontroli 49-56, 422-475,329-334, 749)

³³ Na mocy aneksu z dnia 20 listopada 2013 r.

³⁴ Decyzja znak: DP/P.393844/8/jkot z dnia 20 sierpnia 2014 r.

³⁵ Decyzja znak: DP/P.393846/8/jkot z dnia 21 sierpnia 2014 r.

³⁶ Decyzja znak: DP.P.397675.12.iwoj z dnia 20 listopada 2015 r.

³⁷ Decyzja znak: DP/W.120635/7/iwoj z dnia 24 października 2013 r.

³⁸ Decyzja znak: DP.P.397615.11.wcie z dnia 12 października 2015 r.

³⁹ Potwierdzenie znak: BA-III/W.120635/Potw.1/dcio z dnia 3 stycznia 2012 r.

2.2. Podstawowym celem projektu POIG2 był rozwój oraz zwiększenie konkurencyjności Przedsiębiorcy poprzez zaoferowanie innowacyjnych rozwiązań technicznych i technologicznych pozwalających na efektywne wykorzystanie możliwości maszyn i urządzeń w procesie wydobywania oraz zwiększenie bezpieczeństwa zaangażowanych w ten proces ludzi. W wyniku realizacji projektu, oferta Przedsiębiorcy poszerzyła się o system sterowania zmechanizowaną obudową ścianową z zakładanymi innowacyjnymi rozwiązaniami.

Beneficjent osiągnął wszystkie założone w umowie wskaźniki produktu na dzień zakończenia realizacji projektu (29 grudnia 2011 r.) i utrzymał je w okresie trwałości projektu. Wskaźniki produktu dotyczyły:

- liczby zakupionych prac badawczych (2 komplety),
- liczby praw do wyników prac B+R (1 pakiet),
- liczby wykonanych prototypów (10 kompletów),
- liczby przedsiębiorstw zaangażowanych w realizację projektu (1),
- liczby jednostek naukowych zaangażowanych w realizację projektu (1),
- liczby nowych środków trwałych (6),
- liczby wybudowanej części hali (1),
- liczby zakupionych automatów tokarskich (2),
- liczby zakupionych automatów szlifierskich (1),
- liczby kompletów wyposażenia stacji prób i badań (1 komplet) oraz liczby urządzeń montażowych i przyrządów (1 komplet).

Natomiast wskaźniki rezultatu przewidziane były do osiągnięcia w 2011 r. lub 2013 r.⁴⁰ (wskaźniki dotyczące wzrostu przychodów w wyniku realizacji projektu) zostały osiągnięte w ustalonych terminach i wartościach, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych aneksami do umów o dofinansowanie.

Wskaźniki te odnosiły się do:

- wzrostu nakładów na działalność B+R w przedsiębiorstwie (1 521,2 tys. zł),
- liczby wdrożonych wyników projektów celowych (1),
- liczby zgłoszeń patentowych, jako efektu realizacji projektu celowego oraz liczby wynalazków zgłoszonych do ochrony patentowej (3),
- liczby zgłoszonych wzorów przemysłowych (1),
- liczby wdrożonych wyników prac B+R (1),
- wartości towarów wyprodukowanych w wyniku realizacji projektu,
- wzrostu produkcji i wzrostu przychodów w wyniku realizacji projektu (5 500 tys. zł, osiągnięto 5 999,6 tys. zł),
- liczby wprowadzonych na rynek nowych technologii (1),
- wzrostu zatrudnienia personelu badawczego (1 etat),
- utworzenia trwałej komórki badawczo-rozwojowej (1),
- udziału przychodów ze sprzedaży poza teren Polski danego produktu lub technologii w przychodach ze sprzedaży (50% osiągnięto 100%).

Zarząd Spółki w dniu 18 lipca 2011 r. uchwałą nr 44/2011 utworzył z dniem 1 sierpnia 2011 r. Wydział Badań i Rozwoju, a uchwałą nr 45/2011 podjął decyzję o rozbudowie komórki badawczej – Dział Badań Napędów Hamownia. Beneficjent zatrudnił także dodatkowe 3 osoby do prowadzenia prac badawczo – rozwojowych⁴¹. Według dokumentacji Spółki⁴² do 2012 r. były prowadzone prace B+R w jednostce i w związku z tym na działalność B+R prowadzoną w Spółce poniesiono nakłady (4 034 tys. zł w 2012 r.). W latach 2013-2016 w Spółce nie

⁴⁰ Na mocy aneksu z dnia 22 listopada 2013 r.

⁴¹ Dotyczy wskaźników rezultatu zarówno dla POIG 1, jak i POIG 2.

⁴² Sprawozdania o innowacjach w przemyśle PNT-02.

prowadzono prac B+R i nie ponoszono żadnych nakładów na działalność B+R prowadzoną w Spółce. Ponoszono natomiast nakłady na zakup zewnętrznych usług B+R.

W odniesieniu do wyrobów stanowiących efekt projektu Beneficjent dokonał zgłoszeń, a następnie otrzymał patenty na: układ zasilania i sterowania elektrozaworami⁴³, układ sterowania hydraulicznego z zoptymalizowanym poborem mocy ciągnika spalinowego górniczej kolejki podwieszanej⁴⁴ oraz wzór użytkowy na panel sterujący systemem sterowania elektrohydraulicznego zwłaszcza górniczych zmechanizowanych obudów ścianowych⁴⁵.

(dowód: akta kontroli str. 663-669, 720-748)

Z *Raportu końcowego z przeprowadzonych w ramach I Etapu prac badawczych, analiz rynkowych oraz analiz ekonomicznych* projektu POIG1 wynikało, że przychody netto ze sprzedaży ciągników i systemów transportowych miały wzrosnąć z 9 500,0 tys. zł w 2011 r. do 78 831,4 tys. zł w 2017 r. (w latach 2013-2016 miały wynieść 168 946,8 tys. zł), a ilość sprzedanych maszyn i systemów z dziewięciu w 2011 r. – do 21 w 2017 r. (w latach 2013-2016 miała wynieść 69). Łącznie przychody ze sprzedaży ciągników i zestawów transportowych w latach 2013-2016 wyniosły 23 234,6 tys. zł i były niższe od prognozowanych o 86,2%, a ilość sprzedanych ciągników i systemów transportowych wyniosła 32 i była niższa od prognozowanych o ponad 50%.

Natomiast z *Raportu końcowego z przeprowadzonych w ramach I Etapu prac badawczych, analiz rynkowych oraz analiz ekonomicznych* Projektu POIG2 wynikało, że przychody netto ze sprzedaży systemów sterowania elektrohydraulicznego miały wzrosnąć z 4 590,0 tys. zł w 2012 r. do 18 243,8 tys. zł w 2017 r. (w latach 2013-2016 miały wynieść łącznie 57 621,2 tys. zł), a ilość sprzedanych systemów z jednego w 2012 r. miała wzrosnąć do trzech w 2017 r. (w latach 2013-2016 miała wynieść 10 w tym na rynek krajowy – 4 i eksport – 6). Przychody ze sprzedaży systemów sterowania w latach 2013-2016 wyniosły łącznie 9 819,7 tys. zł i były niższe od prognozowanych o 83,0%, a ilość sprzedanych systemów wyniosła pięć i była niższa od prognozowanych o 50%, przy czym na rynku krajowym nie sprzedano ani jednego systemu.

Jak wynika z wyjaśnień Prezesa Zarządu Spółki Mirosława Bendzera i Wiceprezesa Zarządu Spółki Zbigniewa Fryzowicza⁴⁶, w czasie przygotowywania prognoz oraz w latach następnych (2011-2012) branża górnicza rozwijała się i inwestowała w nowe technologie, co przekładało się na optymistyczne podejście co do możliwości ulokowania większej ilości innowacyjnych produktów w stosunkowo dobrej cenie⁴⁷. Z końcem 2013 r. rozpoczęło się spowolnienie na rynku górniczym, powiązane ze stopniowym spadkiem cen sprzedaży węgla, które swe minimum osiągnęło na przełomie lat 2015-2016. W związku z tym w całej branży górniczej ograniczono większość planów inwestycyjnych, zwłaszcza w zakresie tzw. inwestycji odtworzeniowych obejmujących urządzenia zapewniające możliwość wydobycia zamiast nabywania nowych maszyn i urządzeń⁴⁸. Zainteresowanie nowatorskimi rozwiązaniami w związku

⁴³ Decyzja znak: DP.P.397670.8.mbut z dnia 3 czerwca 2015 r.

⁴⁴ Decyzja znak: DP/P.397614/7/rkas z dnia 21 sierpnia 2014 r.

⁴⁵ Decyzja znak: DP/W.120632/7/jhal z dnia 19 grudnia 2013 r.

⁴⁶ Pismo z dnia 17 lipca 2017 r.

⁴⁷ W 2012 r. Grupa Famur zrealizowała rekordowe zyski sięgające ponad 280 mln zł.

⁴⁸ Nakłady inwestycyjne na zakup maszyn i urządzeń na rynku krajowym w 2012 r. wyniosły 1 741,5 mln zł, a w 2014 r. – 826,2 mln zł (spadek o ponad 50 %).

z problemami finansowymi klientów z branży górniczej mocno spadło i odbiło się to w sposób szczególny na sprzedaży zaawansowanych technologicznie i drogich urządzeń.

(dowód: akta kontroli str. 92-95, 336 i 645)

2.3. Projekt POIG3 zakładał całkowitą zmianę procesu produkcyjnego, umożliwiającą wytwarzanie znacząco ulepszonych oraz nowych wyrobów, w większości związanych z produkcją zespołów napędowych oraz maszyn do podziemnej eksploatacji złóż węgla metodą ścianową. W wyniku realizacji projektu Przedsiębiorca wprowadził na rynek cztery zasadniczo zmienione produkty: elementy maszyn górniczych uzębione wewnątrz i zewnątrz w 3 klasie dokładności, przekładnie planetarne o dużej mocy (3 MW), kombajny górnicze (w zakresie urabiania 1,2-6,0 m) i elementy maszyn górniczych z uzębieniem daszkowym w 3 klasie dokładności.

Beneficjent osiągnął wszystkie założone wskaźniki produktu i rezultatu na dzień zakończenia realizacji Projektu, tj. na dzień 28 lutego 2011 r. oraz zapewnił ich utrzymanie do końca 2016 r. Wskaźniki produktu dotyczyły:

- ilości zakupionych nowych maszyn i nieruchomości (34),
- ilości nowych budynków (3),
- ilości wdrożonych nowych technologii (6).

Natomiast wskaźniki rezultatu dotyczyły:

- liczby nowych miejsc pracy (20 etatów, w tym dla kobiet – 4 etaty i w dziale B+R – 3 etaty),
- liczby nowych wyrobów (4),
- liczby wprowadzonych innowacji organizacyjnych lub marketingowych (1),
- liczby innowacji wprowadzonych samodzielnie (1),
- liczby utworzonych (bądź rozszerzonych) własnych działów B+R, lub nawiązanej współpracy z jednostką naukową⁴⁹ (1),
- liczby wprowadzonych technologii środowiskowych lub rozwoju eko-produktu (1),
- zmiany ilości zużycia wody (431 m³/rok),
- zmniejszenia emisji do atmosfery zanieczyszczeń (dwutlenku siarki - 0,10 kg/h, dwutlenku azotu 0,20 kg/h, tlenku węgla – 0,20 kg/h i pyłu zawieszonego – 0,1 kg/h)⁵⁰,
- wartości przychodów z tytułu wywozu na JRE oraz eksportu produktu(-ów) będących wynikiem inwestycji w ciągu 30 miesięcy po zakończeniu projektu (47 000 tys. zł, osiągnięto 264 808,7 tys. zł),
- wartości całkowitych przychodów z tytułu sprzedaży produktów będących wynikiem inwestycji w ciągu 30 miesięcy po zakończeniu projektu (209 262,7 tys. zł, osiągnięto 933 049,1 tys. zł),
- udziału eksportu w całkowitych przychodach (22,45%, osiągnięto 28,38%).

Jak wynika z wyjaśnień Radcy Prawnego Spółki⁵¹ zakupiono maszyny pracujące w zamkniętym obiegu, dokonano zmiany źródła spalania paliw (na sieć miejską, wyburzono starą kotłownię), co przyczyniło się zarówno do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń, jak i znacznego zmniejszenia zużycia wody. W celu zmniejszenia

⁴⁹ Uchwałą nr 45/2011 z dnia 18 lipca 2011 r. Zarząd Fabryki Maszyn FAMUR SA rozbudował komórkę badawczą – Hamownię.

⁵⁰ Stwierdzono na podstawie Sprawozdania z wykonania pomiarów emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do atmosfery przeprowadzonego w lutym 2011 r. przez Laboratorium badawcze akredytowane przez Polskie Centrum Akredytacji.

⁵¹ Z dnia 20 lipca 2011 r.

zużycia wody zakupiono również myjnię umożliwiającą zamknięty obieg wody i medium myjącego. Hamownia została wyposażona w rozwiązania minimalizujące emisję hałasu i drgania oraz system mocy krążącej, umożliwiający unikanie strat energii a także została wyciszona poprzez specjalistyczne płyty wygłuszające, umiejscowione na ścianach hamowni. Ponadto maszyny w celu zmniejszenia emisji hałasu i drgań posadowiono na płytach fundamentowych⁵².

Projekt nie został poddany zasadniczej modyfikacji w celu osiągnięcia nieuzasadnionej korzyści (zachowana została trwałość projektu).

(dowód: akta kontroli str. 49-56, 911-918, 969-999)

2.4. Przychody netto ogółem ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów zwiększyły się ze stanu 332 tys. zł w 2011 r.⁵³ do poziomu 666-830 tys. zł w latach 2012-2016. Tendencja wzrostowa utrzymywała się także w zakresie przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych, dynamika wzrostu w 2016 r. w porównaniu z 2012 r.⁵⁴ wyniosła 12,7% (z 621 497 tys. zł do 700 659 tys. zł). Stan zatrudnienia (w przeliczeniu na pełne etaty) wzrósł z 861 osób na koniec 2012 r. do 1869 osób na koniec 2016 r.⁵⁵. Przychody ze sprzedaży na eksport wyniosły 154 117 tys. zł w 2016 r. i były znacząco wyższe od przychodów osiągniętych w 2011 r. (16 647 tys. zł), natomiast niższe od przychodów uzyskanych w 2012 r. (268 788 tys. zł).

(dowód: akta kontroli 73-76)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. NIK zwraca uwagę, że osiągnięte w latach 2013-2016 wyniki w zakresie wielkości sprzedaży i przychodów netto ze sprzedaży ciągników, systemów transportowych oraz systemów sterowania elektrohydraulicznego istotnie odbiegały od planowanych. Uwzględniając wyjaśnienia Prezesa Zarządu Spółki, iż było to spowodowane kryzysem w branży górniczej, NIK zwraca uwagę, że ze względu na cykle koniunkturalne w przemyśle przy dokonywaniu prognoz rachunku wyników należy brać pod uwagę ryzyka z tym związane.
2. Analiza osiągania głównych celów zrealizowanych projektów (zwiększenie innowacyjności i wzrost konkurencyjności wnioskodawcy) nie jest w pełni możliwa, ponieważ w wyniku istotnej reorganizacji grupy kapitałowej FAMUR⁵⁶ dane obrazujące dynamikę zmian wyników ekonomiczno-finansowych spółki Famur SA nie są porównywalne i nie pozwalają na ocenę wpływu dofinansowania innowacyjnych projektów ze środków publicznych na konkurencyjność Beneficjenta. Spółka nie dysponuje danymi i nie prowadzi w tym zakresie analiz⁵⁷. Należy jednak zauważyć, że choć wszystkie projekty były przedstawiane jako innowacje na skalę światową, to przychody z eksportu, po jednorazowym wzroście do 268 788 tys. zł w 2012 r., w kolejnych latach

⁵² Przedstawiono dowody OT (przyjęcia środka trwałego), LT (likwidacji środka trwałego) oraz faktury VAT.

⁵³ Rok zakończenia realizacji projektów.

⁵⁴ Rok po zakończeniu realizacji projektów.

⁵⁵ W latach 2014 i 2015 w wyniku programu integracji operacyjnej zatwierdzonego przez zarząd FAMUR produkcyjne spółki Grupy FAMUR (Remag, Pioma, Nowomag, ZMG Glinik) zostały połączone ze spółką FAMUR SA.

⁵⁶ W latach 2014 i 2015 w wyniku programu integracji operacyjnej zatwierdzonego przez zarząd FAMUR, produkcyjne spółki Grupy FAMUR (Remag, Pioma, Nowomag, ZMG Glinik) zostały połączone ze spółką FAMUR SA.

⁵⁷ Ze sprawozdania PNT - 02 o innowacjach w przemyśle za lata 2014-2016 wynika m.in., że przedsiębiorca nie dysponuje danymi jaki odsetek przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych, wprowadzonych na rynek w latach 2014-2016 stanowiły przychody ze sprzedaży będące innowacją pierwszą na świecie.

istotnie zmniejszyły się (w przedziale 49 399 tys.-154 117 tys. zł), choć utrzymywały się na poziomie wyższym niż przed realizacją zbadanych projektów innowacyjnych.

3. W oświadczeniu dotyczącym utrzymania trwałości Projektu POIG3 za 2015 r. błędnie wpisano kwoty przychodów w zakresie uzyskanych przychodów z tytułu sprzedaży produktów będących wynikiem inwestycji oraz z tytułu wywozu na JRE. Prawidłowe wielkości powinny wynosić odpowiednio 22 020,9 tys. zł oraz 7 377,9 tys. zł, a nie tak jak wpisano 7 377,9 tys. zł i 22 020,9 tys. zł (kwoty zostały zamienione). Biorąc pod uwagę, że była to oczywista pomyłka, Beneficjent powinien przekazać odpowiednie sprostowanie do Instytucji Wdrażającej (GARR SA)
4. W oświadczeniach dotyczących utrzymania trwałości projektu przez beneficjenta POIG3 za lata 2015 i 2016 kwoty osiągniętych przychodów z tytułu sprzedaży produktów będących wynikiem projektu określono w wysokości odpowiednio: 22 020,9 tys. zł i 26 261,2 tys. zł, podczas gdy za sam 2013 r. wartość tę raportowano w kwocie 271 205,1 tys. zł. Z wyjaśnień⁵⁸ Prezesa Zarządu wynika, że metodologia obliczania sprzedaży wynikającej z realizacji projektu POIG 3 do 2013 roku opierała się na uwzględnieniu wszystkich przychodów związanych z produkcją wykonywaną w zmodernizowanym zakładzie, natomiast w latach 2015-2016 raportowano wyłącznie sprzedaż całkowicie nowych wyrobów gotowych (kombajnów i przekładni) bez uwzględnienia przychodów z działań częściowo lub w całości wykonanych w innych oddziałach, co w konsekwencji spowodowało zmniejszenie raportowanych wartości⁵⁹. NIK zwraca jednak uwagę, że beneficjent zmieniając metodologię obliczania wartości sprzedaży wynikającej z realizacji projektu powinien o tym poinformować instytucję do której kierowane były przedmiotowe oświadczenia.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykorzystanie przez Beneficjenta otrzymanych środków na realizację projektów innowacyjnych i prawidłowe ich rozliczenie.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości w badanym obszarze Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje wniosków pokontrolnych.

Zgodnie z art. 54 *ustawy o NIK*⁶⁰ kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji Najwyższej Izby Kontroli.

⁵⁸ Z dnia 17 lipca 2017 r.

⁵⁹ W latach 2014 i 2015 w wyniku programu integracji operacyjnej produkcyjne spółki Grupy FAMUR (Remag, Pioma, Nowomag, ZMG Glinik) zostały połączone ze spółką Famur SA. Jednocześnie z oddziału Famur w Katowicach została wydzielona część produkcji związana z remontami kombajnów ścianowych i zlokalizowana w Oddziale Remag.

⁶⁰ Dz. U z 2017 r. poz. 524. Dalej: *ustawa o NIK*

Zgodnie z art. 62 *ustawy o NIK* proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 14 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 28 września 2017 r.

Kontroler:

Piotr Piątkiewicz
Główny specjalista kp
(-)

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Gospodarki,
Skarbu Państwa i Prywatyzacji

Dyrektor
z up. Michał Wilkowicz
Wicedyrektor
(-)

.....
podpis